

nástrojem téhož ladění, dále duo vysoko znějících dud in B a dud střední velikosti, laděných in Es. Zvukově velmi atraktivní je (ve večerní modlitbě ze Stach) kvarteto píšťal z kravských rohů.

Na velmi vysoké úrovni jsou na nahrávce všechny instrumentální výkony. Výborně zní sbor kapely, zvláště ten ženský a dětský. Z pěveckých sólistů zaujmou zejména výkony Marie Krejčové, Kristýny Hodinové,

Jakuba Jandy a Venduly Zdráhalové. Příjemná a vyvážená je zvuková stránka alba, na které mají zásluhu hudební režisér Josef Krček a zvukový mistr Radek Horák. Výtvarně vkusně řešený booklet přináší nadstandardní informace o jednotlivých snímcích, a to nejen v češtině, ale i v angličtině a němčině. Album Pošumavské dudácké muziky *Novinu poslouchajte* je zkrátka vydařené a inspirativní.

Ždeněk Vejvoda (EÚ AV ČR, v. v. i.)

**Vlasta Valešová, Školský spolek Komenský.
150 let českého školství ve Vídni. Školský spolek
Komenský, Vídeň 2020, 360 s.–**

Mezi lety 2012 a 2015 jsem pobývala ve Vídni za účelem poznání hudebních aktivit současných vídeňských Čechů. Sběr dat jsem tehdy prováděla pro svoji disertační práci a antropologický výzkum hudební výchovy na školách Komenského pro mě představoval jednu z prioritních oblastí. Tehdy jsem poznala i pedagoga Johannese Langeru a viděla ho na hodinách společně se studenty zpívat jím vytvořenou školní hymnu Komenského spolku. Právě její nářev i s textem otevírá publikaci věnovanou i dle mého názoru nejvýznamnějšímu elementu českého menšinového života ve Vídni – Školskému spolku Komenský.

V roce 2018 oslavil Komenský 150 let od příprav ke svému založení, neboť roku 1868 vznikl jemu

předcházející Komitét pro zařízení školy průmyslové ve Vídni. Spolek pak od 70. let předminulého století zajišťuje nejen vzdělání v českém jazyce, ale stal se i klíčovou institucí české menšiny ve Vídni. I dnes platí, že se celá řada kulturních, společenských a dalších aktivit rozvíjí právě v návaznosti na Školský spolek. Absolventi Komenského škol se mnohdy angažují i v dalších spolcích. Tuto skutečnost ostatně zdůrazňuje i současný starosta Spolku Karel Hanzl v předmluvě k publikaci, která ojedinělým způsobem rekapituluje vývoj i nejdůležitější mezníky v historii Školského spolku Komenský od jeho založení až po současnost.

Autorkou knihy je historička Vlasta Valešová, která se dlouhodobě

zaměřuje na historii české menšiny v Rakousku. Je členkou Vědeckého fóra Češi ve Vídni při Vídeňské univerzitě a současně působí jako vedoucí Archivu Školského spolku Komenský. Na přípravě publikace spolupracovali též archivářka Alexandra Blodigová a Jan Kahuda z Národního archivu ČR. Vlasta Valešová publikovala řadu studií a dalších publikací zaměřených mj. na české školství ve Vídni nebo otázku integrace uprchlíků z Československa po roce 1968. Spolu s Karlem Vocelkou rovněž koncipovala výstavu *Doma v cizině. Češi ve Vídni ve 20. století*, která byla uspořádána na přelomu let 2001 a 2002 v pražském Clam-Gallasově paláci.

Jako archivářka Komenského spolku autorka využila řadu zde uložených unikátních pramenů, mj. kroniky mateřské školy z různých let. Dále čerpala z městského a zemského archivu ve Vídni a archivů v ČR (NA, Archiv UK, Archiv ND, ad.). Cenným zdrojem dat jsou různé osobní dokumenty, a především rozhovory s mnoha vídeňskými Čechy, předními osobnostmi menšiny a současně absolventy Komenského škol. Kniha V. Valešové tak není pouhým suchým výčtem událostí a mezníků v existenci Spolku na pozadí velkých dějinných událostí 20. století. Díky detailnímu představení celé plejády osobností přímo spjatých se Spolkem od jeho založení až po současnost podává pozoruhodně živý obraz celého spektra aktivit a úsilí vyvíjeného v různých

dobách mnohdy nejen pro Komenského školy, ale pro českou menšinu ve Vídni vůbec.

Jednotlivé kapitoly postupují lineárně dle historických období od začátků Spolku ještě v době rakousko-uherské monarchie přes éru prvorepublikového Československa, období druhé světové války a poválečný vývoj mezi lety 1948–1989, kde ještě představoval určitý mezník také rok 1968. Poslední dvě části se vztahují k obnově Spolku po roce 1993, současnosti Komenského škol i jejich perspektivám do budoucna a rovněž ve stručnosti i několika dalším předními institucím české vídeňské menšiny (Sokol, Vlastenecká omladina, Akademický spolek, Jednota sv. Metoděje, Menšinová rada české a slovenské větve ve Vídni, ad.). Text doplňuje bohatá obrazová příloha.

Začátky Komenského spolku byly poznamenány zápasy o založení a fungování českého školství ve Vídni. Nejprve šlo o získání tzv. práva veřejnosti, tj. o zrovnoprávnění s veřejnými školami. Možnost výuky v češtině současně ohrožoval germanizační zákon Lex Kolisko-Axmann a také politicky vypjatá situace těsně před první světovou válkou. Přes některé těžkosti bylo následující meziválečné období pro Spolek „zlatou dobou“, bohužel však již poznamenanou nastupujícím fašismem. Po roce 1934 došlo k zákazu sociálnědemokratických spolků. Nedlouho před vypuknutím války vídeňští Češi v Komenského

spolku marně doufali, že vyjádření souhlasu s anšlusem Rakouska v dubnu 1938 by mohlo být záchrannou strategií. Na přelomu 1941–1942 však došlo ke konečnému rozpuštění českých spolků a podobně jako jinde postihly rovněž některé žáky a zaměstnance Komenského škol norimberské zákony. Přestože vídeňští Češi se k novému režimu nepostavili všichni stejným způsobem, zejména mezi absolventy Komenského škol lze nalézt osobnosti zapojené do různých odbojových skupin. Poválečné období bylo poznamenáno reemigrací do Československa a zejména hlubokým názorovým rozštěpením české vídeňské menšiny. Komenského spolek se ocitl pod zastřešujícím Sdružením Čechů a Slováků v Rakousku, které bylo de facto loajální ke komunistickému režimu v Československu. Školy se tedy musely podvolit direktivám z ČSSR. Vlasta Valešová zde připomíná známý příběh čítanky Pavla Kohouta, která měla nahradit učebnice zatížené komunistickou ideologií – nakonec se tak ale nestalo nejen ve školách Komenského, ale ani později již v demokratické ČR. Při detailním vhledu je zjevné, že se stejně jako v předchozím válečném období uplatňovaly individuální strategie vyrovnání se s novou nevídanou ideologií. Obecně představovalo období padesátých až osmdesátých let pro Komenského spolek nelehké časy. Po roce 1950 narůstala nedůvěra rodičů zdráhajících se posílat své děti do Ko-

menského školy, která patřila mezi spolky loajálními ke komunistickému Československu. I přes menší počty žáků a postupné zavírání škol také byly děti československých emigrantů odmítány. Přitom z hlediska komunistických funkcionářů v Československu škola zprvu budila složením pedagogického sboru i žactva nedůvěru a byla považována za podhoubí „měšťáckého“ a „reakčního“ ducha. Dalším přelomem byl rok 1968, kdy do Vídně začali proudit uprchlíci z ČSSR, a také fakt, že od roku 1976 byli Češi uznáni jako autochtonní národnostní menšina v Rakousku. Přesto se dále škola potýkala s citelným úbytkem žáků i hrozícím zastavením subvencí. Zásadním mezníkem po pádu komunistického režimu se stala personální proměna Školského spolku v roce 1993. Ještě asi deset let nicméně trval proces sjednocení rozpolcené menšiny. Na přelomu tisíciletí se pak škola dočkala významné renovace budov i vybavení a také v rámci českých menšinových institucí unikátní odborné inventarizace vlastního archivního fondu, který se stal zdrojem pramenů pro široký okruh badatelů i pro samotné žáky škol. Vedle detailního pohledu do historie podává publikace cenné základní informace o nynější situaci a četných aktivitách Komenského i dalších spolků, upozorňuje též na individuální činnost výrazných příslušníků menšiny a představuje některé významné českovídeňské rodiny. Pro mě osobně velmi zajímavou skuteč-

ností je zmínka o nedávném rozšíření folklorního souboru Marjánka, který se v posledních letech rozrostl nejen o juniory a dospělé, ale též o cimbálovou kapelu.

Kniha v českém a německém jazyce představuje neopominutelný zdroj pro všechny zájemce z řad odborné i širší veřejnosti, kteří se chtějí seznámit nejen s historií

Školského spolku, ale i celkově s dějinami české menšiny ve Vídni. Určitou nevýhodu představuje omezená distribuce knihy, neboť vydavatelem je Školský spolek Komenský. Publikaci si tak lze objednat a zakoupit na sekretariátu Školského spolku ve Vídni, nebo též v Československém ústavu zahraničním v Praze.

Žita Skořepová (EÚ AV ČR, v. v. i.)